

УДК 376-056:004

СПЕЦИФІКА ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ЇХ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД

Пасічник Володимир, Шестакевич Тетяна

Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація

У роботі розглянуто специфіку освітнього процесу осіб з особливими потребами. Проаналізовано рівень інформаційно-технологічної підтримки освітнього процесу такої категорії осіб. Запропоновано інформаційні технології супроводу освітнього процесу для осіб з особливими потребами.

Abstract

This work deals with specifics of the educational process for individuals with special needs. The IT support level of the educational process for this category of persons was analyzed. The specificity of inclusive learning was considered. An IT support of the educational process for individuals with special needs was proposed.

Вступ

Необхідність удосконалення системи навчання, виховання та соціальної адаптації осіб особливими потребами стає підґрунтям для розвитку сучасної освіти. Особливими потребами називають індивідуальні вимоги людини, що виникають через специфіку її психічного, емоційного або фізичного стану. Дослідження освітніх процесів для такої категорії осіб дасть можливість розробити інформаційні технології, зорієнтовані на освітні потреби. Нинішнє забезпечення інформаційними технологіями та ресурсами освітнього процесу цієї категорії осіб є вибіркоким та нерівномірним – не лише в Україні, але й у ряді країн світу.

Постановка проблеми

У сучасному розумінні освіти осіб з особливими потребами найкращим способом соціалізації вважають особистісно-орієнтоване навчання, що реалізовується у формі інклюзивної освіти. Інклюзивне навчання – це гнучка персоніфікована система навчання осіб з особливими потребами, що реалізується за індивідуальним навчальним планом, з належним медико-соціальним, психолого-педагогічним та організаційно-технологічним супроводом, в умовах масових загальноосвітніх закладів за місцем проживання [1].

З 2009 року засади інклюзивної освіти в Україні нормуються законодавчо, і у 2014 році були внесені зміни до деяких законодавчих актів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання та прийнятий «Законі про вищу освіту», де йдеться про особливості організації інклюзивного освітнього процесу. Подальша інтеграція засад та принципів інклюзії в освітнє поле України створить необхідне підґрунтя соціалізації осіб, що мають особливі освітні потреби. Актуальною науково-прикладною задачею є створення моделі інформаційно-технологічної підтримки та супроводу інклюзивного освітнього процесу осіб з особливими потребами, яка б давала змогу варіативно планувати навчальний процес із врахуванням специфічних особливостей та значної кількості критичних факторів.

Формулювання завдання дослідження

Дослідження особливостей інформаційно-технологічного супроводу освітніх процесів осіб з особливими потребами доцільно розпочати з аналізу описової інформаційної моделі освітнього процесу для такої категорії осіб [2]. Специфіка структурних елементів та функціональних етапів такого освітнього процесу, визначених в ході аналізу, дає змогу сформулювати вимоги до інформаційних технологій, які необхідно застосувати чи розробити для забезпечення підтримки кожного з етапів здобуття освіти особою з особливими потребами. Під час розроблення системи інформаційно-технологічного супроводу освіти осіб з особливими потребами необхідно врахувати характерні особливості інклюзивної форми навчання, вимогу цілісності такої системи, передбачити можливість врахування значної кількості критичних факторів.

Виклад основного матеріалу

Аналіз нинішнього рівня інформаційно-технологічного забезпечення етапів здобуття освіти особою з особливими потребами в Україні свідчить про те, що парадигма інформаційно-технологічних засобів супроводу таких освітніх процесів динамічно зростає. До інструментів інформаційно-технологічного супроводу освітнього процесу осіб з особливими потребами, що використовують в Україні, відносимо актуальні ресурси, а також такі, розроблення яких триває [2, 3]:

- спеціалізовані пакети прикладних програм, що застосовуються для накопичення даних про специфіку освітніх потреб осіб;

- проблемно-орієнтоване програмне забезпечення, розроблене педагогами навчальних закладів для вивчення вибраних тем за предметами;

- освітні портали обласних та міських відділів освіти, що містять відповідну інформацію, матеріали сайтів психолого-медико-педагогічних комісій, сайту Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» та інших фондів, громадських організацій тощо – надають інформаційно-методичну допомогу;

- комп'ютерні технології доступу до освітніх інформаційних ресурсів – для забезпечення адекватних умов роботи особам з особливими освітніми потребами;

- система інформаційно-бібліотечного обслуговування – для надання освітніх послуг користувачам з особливими потребами;

- системи дистанційного навчання осіб з особливими потребами на базі сучасних інформаційних технологій.

Зазначені інформаційно-технологічні ресурси, що є корисними інструментами підтримки освіти осіб з особливими потребами, формуються, зазвичай, безсистемно, і, як правило, не пов'язані між собою та не охоплюють повністю освітнього процесу такої категорії осіб. Рівень забезпечення освітнього процесу осіб з особливими потребами інформаційно-технологічною підтримкою визначимо в ході аналізу особливостей такого процесу.

Освітній процес осіб з особливими потребами у загальному випадку є багатокроковим, ітеративним і складається (укрупнено) з чотирьох послідовних етапів: формування ідентифікаційних даних, визначення мети навчання, формування індивідуального навчального плану (ІНП), оцінювання результатів реалізації ІНП.

В ході реалізації **першого етапу** здобуття освіти особи з особливими потребами у процесі проведення комплексного оцінювання накопичуються ідентифікаційні дані – інформація, отримана під час діагностування в психолого-медико-педагогічній консультації та результати опитування особи та її батьків. Для належного забезпечення інформаційно-технологічного супроводу цього етапу освітнього процесу доцільно розробити систему накопичення та збереження результатів комплексного оцінювання особи з особливими потребами. Завдання з підготовки формату дослідження особи з особливими потребами, який би враховував результати медичних обстежень, інформації від батьків тощо, скеровується до спеціалістів ПМПК.

Другим етапом здобуття освіти особою з особливими потребами є визначення мети навчання, яка безпосередньо залежить від особливостей психофізичного розвитку (ОПР) особи. Визначення особливостей психофізичного розвитку та мети навчання покладені на фахівців ПМПК. Інформаційно-технологічний супровід другого етапу освітнього процесу для осіб з особливими потребами повинен реалізовувати процес видобування знань з даних, що містять результати комплексного оцінювання особи, та підтримувати прийняття рішення щодо рівня психофізичного розвитку особи та мети її навчання.

В основі **третього етапу** здобуття освіти особою з особливими потребами лежать процедури укладання індивідуального навчального плану для особи, що навчатиметься у відповідному навчальному закладі та відвідуватиме профільні позанавчальні установи. Укладання індивідуального навчального плану вимагає врахування багатьох чинників, тому потреба у розробленні цілісної проблемно-орієнтованої системи підтримки процесу укладання ІНП, як складової комплексного інформаційно-технологічного супроводу освітнього процесу осіб з особливими потребами, є актуальною як з науково-методичної, так і практично-педагогічної точок зору. Для інформаційно-технологічної підтримки процесу укладання індивідуального навчального плану доцільно було б застосовувати спеціальний програмно-алгоритмічний комплекс (ПАК), призначений для вирішення складних багатопараметричних та багатокритерійних оптимізаційних задач [4] із відповідними налаштуваннями.

Четвертий етап освітнього процесу особи з особливими потребами полягає у оцінюванні обраними способами реального рівня знань особи – після реалізації ІНП. Одним із можливих варіантів інформаційно-технологічного супроводу цього етапу освітнього процесу є використання

систем автоматизації оцінювання реального рівня знань. Застосування при цьому систем для автоматичного розпізнання, аналізу та синтезу природномовних текстів, їх морфологічного, синтаксичного та семантичного аналізу дає змогу полегшити процеси формування завдань та оцінювання отриманих відповідей [5]. Зазначені методи доцільно використовувати також з метою підвищення рівня об'єктивності оцінювання – дослідження текстів відповідей для визначення рівня їх автентичності, авторства та часу створення є, фактично, авторською атрибуцією текстів.

Висновки

Аналіз сучасних досліджень щодо супроводу освітніх процесів для осіб з особливими потребами в Україні та світі доводить актуальність потреби у розробленні комплексу сучасних інформаційних технологій для супроводу освітнього процесу осіб такої категорії. Розроблення цілісної системи інформаційно-технологічного супроводу усіх етапів освітнього процесу для осіб з особливими потребами дасть змогу забезпечити комплексну підтримку процесів навчання, виховання та соціальної інтеграції осіб з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи / Колупаєва А.А. – К. : «Самміт-книга», 2009. – 272 с.
2. Шестакевич Т.В. Інформаційно-технологічний супровід освітніх процесів для осіб з особливими потребами / Т. В. Шестакевич // Інформаційні системи та мережі / Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С. 252–261. – (Вісник / Національний університет "Львівська політехніка" ; № 783).
3. Тербовлянський навчально-реабілітаційний центр Тернопільської обласної ради [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://terebschool.ucoz.ua/index/korekcijno_rozvitkovoji_roboti/0-26.
4. Бобало Ю. Я. Програмно-методичний комплекс для моделювання та оптимізації процесів забезпечення якості РЕА на стадії виготовлення / Ю. Я. Бобало, А. П. Бондарев, М. Д. Кіселичник, О. В. Надобко, Л. А. Недоступ, П. В. Тарадаха, Л. В. Чирун, Т. В. Шестакевич // Радіоелектроніка та телекомунікації / Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 206–212. – (Вісник / Нац. ун-т "Львів. політехніка" ; № 738).
5. Пасічник В.В. Математична лінгвістика. [Книга 1. Квантитативна лінгвістика] : [Навчальний посібник] / Пасічник В.В., Щербина Ю.М., Висоцька В.А., Шестакевич Т.В. – Львів : Новий світ - 2000, 2012. – 359 с.